

מחיים", שאין לבעלים שום צד הפסד בדבר, ולכן הרי זה כהלואה ולא כשכירות. והרווחים שנוטל הם ריבית.

ומסיימת הגמרא: **אמר רב פפא, הלכתא: ספינה מותר להשכירה תמורת אגרא, וגם שיתחייב השוכר לשלם את הפגרא.**

וכדברי רב לעיל. ומה שטענו עליו רב כהנא ורב אסי שאסור לקבל אחריות על אונסי דבר ולשלם שכר על ההשתמשות בו, יש לומר, שספינה אינה דומה ל"צאן ברזל" אלא ל"שם פרה לחבירו לאחר מיתה", היות שגם בספינה, אם בזמן השכירות יזול מחירה ויירד ערכה, אין השוכר חייב לשלם חסרון זה לבעלים. ומשום כך אין זו הלואה, ומותר למשכיר ליטול שכר עבורה.

א-ו **ונחגו בני כופרא, בעלי הספינות** [ומשום שזופתים אותה בזפת נקראים הם בני כופרא], ליתן **אגרא**, נתן השוכר שכר בשעת משיכת הספינה, ואף על פי שכבר קיבל המשכיר את שכר הספינה, מותר לו לשוכר ליטול על עצמו דמי **פגרא**, שאם תשבר הספינה או תנזק הוא ישלם את ההפסד. ואינו חושש משום ריבית, וכמו שאמר רב.

ומקשינן: **אטו במנהגא תליא מילתא?** וכי משום שנהגו כן, זוהי סיבה להתיר?!

ומתרצינן: **משום דמתניתא, תנא מנהגא!**

דהיינו, ההיתר הוא כמו ששנינו לעיל, משום שלא מתחייב דמים מחיים, ולכך נהגו כך על פי הברייתא, וכשיטת רב.

אמר רב ענן אמר שמואל: מעות של יתומים, מותר לבית דין או לאפוטרופוס, להלוותן בריבית⁽²⁾.

אמר ליה רב נחמן לרב ענן: וכי משום דיתמי נינהו, ספינא להו איסורא, נלעיט אותם בעל כורחם באיסור לקיחת ריבית?! הרי יתמי דאכלי דלאו ידיהו, ליזלו בתר שבקיהו! יתומים שאוכלים ממה שאינו שלהם, ילכו אחרי אביהן שהותיר אותם, לקבורה. ואין להתיר איסור דאורייתא של ריבית, ליתומים.

אמר ליה רב נחמן לרב ענן: אימא ליה איזי [חביבין], גופה דעובדא, היכי הוה?! אמור לי מה היה הנדון שמזה למדת ששמואל מתיר להלוות מעותיהם של היתומים בריבית.

מתרץ הפרישה לשיטת הרמב"ן שכוונת הברייתא שמקבל עליו לשלם את שווייה של שעת המיתה לפי היחס שעכשיו מחירה ל' שהרי כל פרה מחירה שונה לפי צורתה וכו', ועל כן שמים עתה את שווייה ואחר כך אם המחירים בשוק הוזלו מוזלים גם את מחיר פרה זו לפי היחס של ל' דינרים.

2. מתוך המשך סוגיית הגמרא מתבאר שרב ענן

תמות לא יקבל את מחירה הקודם, ולפי"ז, אם יתנו בפירוש שלכשתמות ישלם לו שלושים דינר כשווייה עתה, אפילו אם תזול, לפי דעת המחבר בשו"ע שפיר דמי, ואין זה כהלואה, ומותר ליטול דמי שכירות.

אך לפי הרמ"א שמחמיר כהרמב"ן לא ייחשב לשכירות אלא כהלואה והשכר אסור משום ריבית. ומה שהוכיחו שיטת הי"מ מלשון הברייתא "הרי פרתך עשויה עלי בל' דינרים"

משקלו בשעת החזרה למשקלו בשעת ההשכרה, ושקיל אגרא, לוקח את דמי השכירות, וגם שקיל פחתא, את השינוי של מה שנפחת מהנחושת עקב השימוש בכלי.

ולמד מזה רב ענן שמותר להלוות מעות של יתומים בריבית. שאם לא כן האיך עשה שמואל כן? והרי הדין הוא שאם משכיר חפץ רגיל, שאינו של יתומים, אי אגרא נוטל, לא יטול פחתא, ואי נוטל הוא את הפחתא, לא יטול את האגרא.

וכטן, כיון שנוטל את החסרון של הנחושת שנחסר תוך כדי השימוש, דומה הדבר לשוכר המקבל עליו אחריות, וכל מה שנחסר מהחפץ משלים הוא לבעלים. והרי זה כהלואה שאין למלוה צד הפסד בדבר, והשכר הוא ריבית. ומכאן הסיק רב ענן, שבהכרח, מותר להלוות את מעותיהם של היתומים בריבית.

אמר ליה רב נחמן לרב ענן: כי הא, בנדון

שהרי בודאי לא נאמרה אימרה זו שאמרת בשם שמואל, בפירוש, אלא מתוך שראית אותו נוהג, העדת כך משמו.

אמר ליה רב ענן לרב נחמן: ההוא דודא, דוד גדול, שהיה בבעלותם דבני מר עוקבא. ויתומים קטנים היו, וירשו כלי זה ממר עוקבא אביהם.

דהוה כלי זה בני בבית מר שמואל, שהיה אפוטרופוס על כלי זה של היתומים.

ולמד רב ענן ממעשיו של שמואל שמותר להלוות מעותיהם של יתומים בריבית, כי כך היה דרכו של שמואל בכלי זה, שהיה תקיל, שוקל את הכלי, כדי לדעת את משקל הנחושת שלו, ויהיב ליה, והיה משכירו בדמים עבור רווח ליתומים.

ובסוף השכירות, כשהיה השוכר מחזיר את הדוד, היה שמואל תקיל, שוקל אותו שוב, ושקיל לה, ולוקח חזרה את הדוד, ומשוה את

סבר ששמואל התיר להלוות מעותיהם של היתומים בריבית קצוצה שאסורה מהתורה (שאלו ריבית שאסורה רק מדרבנן מבואר בגמרא לקמן שלכו"ע מותרת במעותיהם של יתומים שבאופן כזה לא אסרו חכמים כמבואר להלן).

והטעם לכך כתב הרשב"א משום שהאפוטרופוס אינו נוטל לעצמו ריבית רק עבור היתומים והם הרי קטנים הם ואינם חייבים במצוות.

ואפילו דברי האומר קטן האוכל נבילות בית דין מצווה להפרישו. כאן לא שייך דין זה משום שהם בעצמם אינם עוברים כלל על שום איסור ואין ממה להפרישם וזה שלוה בריבית אינו

עושה זאת לעצמו.

וכן אין זה בכלל הדין של "לא תאכילום" שלומדים מזה וכל האיסורים הן מהתורה והן מדרבנן שאסור להאכיל לקטנים או לצוותם שיעברו את העבירה. שהרי כאן אינם עושים איסור בידים. ומוסיף עוד הרשב"א שגם טענת רב נחמן על רב ענן אינה שעוברים האפוטרופוס או היתומים איסור תורה אלא טען רב נחמן לרב ענן שיתום המתגדל ממונו מממן של ישראל שאינו שלו יענש בעונש מיתה. אך להלכה נפסק בודאי שאסור להלוות מעותיהם של יתומים בריבית קצוצה רק בריבית שאסורה מדרבנן מותר להלוותן וכדלקמן בגמרא, ועיין להלן בהערות.

אבל חסרון זה בשויות של הנחושת הקיים אינם משלמים. ומכיון שיש לבעלים צד הפסד בדבר, אינה כהלואה אלא שכירות, והשכר אינו ריבית, וכמו ששנינו לעיל: אבל אמרו, השם פרה לחבירו וכו' מותר, וכמו שנתבאר שם, משום שיש לבעלים צד הפסד בדבר אם יוזלו הפרות, ולכך אינה כהלואה⁽³⁾.

ונשאה הגמרא בדחייתו של רב נחמן את דברי רב ענן, ואסור להלוות את מעותיהן של יתומים בהלואה גמורה בריבית. ובענין

כזה, אפילו ברקנני, יתומים גדולים שנתמלא זקנם, שאצלם גם לדבריך אין להתיר, נמי שרי למיעבד הכי.

והטעם, דהא מקבלי עליהו היתומים, שהם המשכירים, את חוסכא דנחשא, חסרונו של הנחושת הקיים

דכמה דמקלי נחשא' הנחושת של הכלי שנשרף באש על ידי שימוש השוכר, בציר דמיה. שויותה של הנחושת הקיים ואפילו שמשלמים הם את חסרון הנחושות במשקל,

שלמדנו שמותר גם כן הפרה נפחתת בשימושה ולכך מותר לו ליטול עבורה שכר. וכן בספינה אגרא ופגרא גם שייך יש את חסרון הספינה שמתחסרת ע"י המים.

ולפי שיטת התוס' והראשונים, מה ששנינו לעיל אבל השם פרה לחבירו מותר וכו'. שלא עשאה דמים מחיים. ולפי דברי רב ששת שם שלא עשאה דמים מחיים הכוונה שלא שם את הפרה לפי שוויה עתה שיצטרך לשלם לו סכום זה בכל מצב ובכל מקרה וכמו שכך הוא במקבל "צאן ברזל" ובאמת לכך אסור לקבל צ"ב מישראל אלא מן הנכרים, אלא רק לאחר מיתה דהיינו שאם לא תמות או לא תחסר כלום ישיבנה כמות שהיא ואפילו שנחסרת מחמת השימוש ואינו משלים לו חסרון זה וכמו כן אם הוזלה אינו מוסיף לו את ההוזלה ומשום כך מותר לו מתחילה ליטול עבורה שכר וכמו שאומרת הגמרא כאן דהא מקלי עליהו חוסכא דנחשא וכמו שביארנו.

אבל רש"י שם פי' דברי הגמרא שלא עשאה דמים מחיים, שאם הוזלה ומחזיר את הפרה יפסיד את הבעלים ולא הזכיר שם ענין הפחת. ואם מתה הפרה אז [לפי רש"י] ישלם לו את כל שוויה כמו שהיתה בשעה שנשכרה והבאנו

3. ביאור זה ביארנו לפי פירוש רש"י לעיל על מה ששנינו אבל אמרו השם פרה לחבירו וכו' מותר שמכיון שאחריות הזול אם יזול החפץ הוא על הבעלים משום כך לכד זהו סיבה להתיר לקיחת השכר וגם כאן מכיון שאחריות החוסכא דנחשא על הבעלים אומרת הגמרא שמותרת לקיחת השכר אפילו בגדולים. אבל התוס' והראשונים הקשו על זה שא"כ מדוע היה צריך דוקא לקבל על עצמו את חסרון הנחושת הרי די לו במה שיש עליו את אחריות הזול כמו לעיל בשם פרה לחבירו.

ומכאן סוגיא זו הכריחו הראשונים לחלוק על רש"י וכך גם נפסק להלכה בטוש"ע שאפילו שיש על הבעלים את האחריות הזול עדיין אין היתר לקחת שכר עבור שימוש של חפץ באופן שכל האחריות על המשתמש אלא דוקא באופן כזה שי שלבעלים אחריות בגוף החפץ מלבד אחריות הזול וכמו בסוגיין שיש פחת לחפץ ע"י השימוש כמו כן בכל חפץ שמתבלה ונחסר ע"י שימוש מותרת לקיחת השכר עבור ההשתמשות אפילו אם כל האחריות של האונסין על השוכר, ונחשב כנוטל דמי הפח. ומשום כך בסוגיין היה לו לקבל על עצמו את החוסכא דנחשא ולא מספיק אחריות הזול וכן לעיל בשם פרה לחבירו

זה הוא המשך דברי הגמרא:

אמר רבה בר שילא אמר רב הסדא, ואמרי לה אמר רבה בר יוסף בר המא אמר רב ששת: מעות של יתומים, מותר להלוותם. לא כהלואה גמורה אלא בעיסקא, באופן שיהיה קרוב לשכר ליתומים שיטלו חלק ברווחים של עסק זה לפי המסוכם ביניהם, ומצד שני רחוק להפסד, שיותנה בעיסקא שכל אחריות ההפסדים על המקבל ולא על היתומים המלווים⁽⁴⁾.

ובעלמא, בודאי שדבר זה אסור, כמו שכבר נתבאר לעיל, שבאופן שאין לנותן שום צד הפסד, הרי זה הלואה. והשכר הוא ריבית.

אך ריבית זו אינה אסורה מן התורה, אלא רבנן אסרוהו. וביתומים לא גזרו כדי שלא יכלו מעותיהם, שהרי אינם יודעים להתעסק בהם.

והטעם שריבית זו מותרת מן התורה, מכיון שאם העסק לא ירויח כלל יחזור הקרן

4. בגמרא מבואר שהתירו להלוות מעות של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד וכתב הרשב"א בתשובות וכן כתב הריטב"א שבשאר ריבית דרבנן לא התירו להלוות (ובמעשה דדודא דבני מר עוקבא מתבאר מתוך הרשב"א שיובא לקמן שגם בזה מותר ביתומים ומפורש בדבריו שהתירו בכל ריבית דרבנן).

אבל שיטת הגאונים ויתר הפוסקים שהביאו אותם הראשונים שמותר להלוות מעותיהם של יתומים בכל ריבית שאסורה רק מדרבנן, וכן נפסק בשו"ע סי' ק"ט סעיף י"ח.

אבל בריבית שאסורה מהתורה בודאי שאין כל היתר והבאנו לעיל דברי הרשב"א בחידושי שרב ענן סבר ששמואל התיר להלוות מעותיהם של יתומים בריבית שאסורה מהתורה וביאר טעמו, אבל להלכה ולמסקנא אסור וכבר הביא הרמ"א בסימן הנ"ל שהנוהגים כך מנהג טעות הוא. ואם עבר האפטרופוס והלווה את מעותיהם של היתומים בריבית קצוצה, כתב הרשב"א בתשובות שהיתומים פטורים מלשלם את הריבית אפילו כשיגדלו. והטעם הוא משום שהם עצמם לא הלוו את מעותיהם בריבית ולא נטלו את הריבית אלא האפטרופוס ואינם חייבים לשלם עבור מעשיו.

לעיל בהערות מחלו' הפוסקים בזה. עיי"ש ואפילו שכן הוא, מ"מ מכיון שכל זמן שהפרה בעין והשוכר יחזירנה לבעלים והפסד הזול (וכן הפחת לשיטת הראשונים) יסבול הבעלים לכך מותר לו מתחילה ליטול עבור כך את שכר ההשתמשות. (ועיין בלשון התוס' לעיל סט: בסוף ד"ה מרא).

ובשו"ע בסימן קע"ו ס"ג פסק כשיטת התוס' והראשונים שאם אחריות האונסין על המשתמש מותר להשכיר רק חפץ שיש בו פחת ע"י ההשתמשות בו, אב חפצים שאין בהם פחת כגון טבעות וכלי כסף וכדו' אסור ליטול עבורם שכר. [ובתוס' הביאו שיטת הריב"ן שסובר כרש"י ומשום כך התיר לתת עיסקא קרוב לשכר ורחוק מהפסד ולא כמו שתיקנו חכמים, אם הנותן מקבל על עצמו את אחריות הזול של כל העיסקא ומשום כך אין זה כהלואה גמורה ולכך מותר לו ליטול שכר אם ירויח העסק ואם יהיו הפסדים יהיו על המקבל. ותוס' דחו את דבריו שא"כ למד תיקנו חכמים בכל עיסקא תרי תילתי בהפסד ותילתי באגר (לעיל סח:)] היה להם לתקן באופן פשוט כדברי הריב"ן שיקבל עליו הנותן את אחריות הזול, אלא ע"כ שבזה לבד לא מספיק להוציאו מתורת הלואה, וכמו שנתבאר.

ליתומים בלא ריבית. ורק אם יהיו רווחים יטלו היתומים חלק בהם לכך אין זה ריבית "קצוצה" שאסור מהתורה כדוגמת ריבית שנאמרה בתחילת הפרק "המלוה סלע בה' דינרים" שקוצץ ריבית מוחלטת⁽⁵⁾.

ובהמשך דברי הגמרא מדובר בכל אדם ולא ביתומים ואחר כך חוזרת הסוגיא לענין מעותיהם של יתומים.

תנו רבנן, אדם שנותן את כספו בעיסקא,

ובשו"ע סי' ק"ס סעיף כ' פסק כדבריו שפטורים מלשלם אפילו כשיגדלו, וגם האפטרופוס פטור מלשלם את הריבית. אמנם הש"ך שם בס"ק ל"ב וכן הגר"א שם בביאוריו הביאו דעת ספר התרומות ודעת המרדכי בשם תשובות מהר"מ שסוברים שריבית זו יוצאה בדיינים.

ועוד מציין שם הגר"א את הריב"ש בתשובותיו סי' תס"ה ושם ביאר את הסיבה שפטורים מלשלם שהרי לכאורה ריבית היא כגזילה, ובגזילה שנינו בב"ק שהגזול מחבירו ומת אם הגזילה קיימת בניו חייבים להשיבו אפילו שהם לא גזלוהו, ובריבית משמע שגם את הכסף קיים מ"מ הם פטורים, והטעם לכך הוא שהרי נתבאר בתחילת הפרק שריבית אינה כגזילה, שהרי הלוח נתן מדעתו ועל דעת כן לוח את ההלוואה. והסכים לשלם ריבית. אלא משום שנאמר "וחי אחיך עמך" דורשים מזה לעיל דף סב. "אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך" שמוטל עליו חיוב מן התורה לשלם ללוח את הריבית שנתן. וזה מצוה שמוטלת עליו אבל אי"ז כגזילה שממונו של חבירו בידו ומה ששנינו שיוצאת בדיינים, הטעם שב"ד כופין לקיים את מצות התורה וחי אחיך עמך.

וא"כ קטנים יתומים שאינם חייבים במצוות אין שייך לכופם ע"ז לכך פטורים מלשלם, ע"כ דברי הריב"ש ולפי טעם זה אם היתומים יגדילו צריך לחייבם להשיב שכבר הם חייבים במצוות ואפשר לכופם ע"ז וכן כתב רעק"א בתשובותיו סימן נ"ג.

אמנם כל זה לא מיירי אלא שהמעות קיימים

בעין ולא השתמשו בהם. אבל אם כבר השתמשו בהם ע"ז נאמר הדין בשו"ע שאפילו כשיגדילו פטורים מלשלם וכמו בגזילה ששנינו הגזול ומאכיל, בניו פטורים מלשלם שמכיון שהגזילה אינה קיימת אין על מה לחייבם שאינם חייבים על גזילת אביהם.

וכן אין על היתומים, אפילו אם גדלו, חיוב תשלומים על לקיחת הריבית של האפטרופוס.

5. ביאור זה הוא ע"פ פירוש הריטב"א ונסמך על דברי רש"י בכמה מקו מות בפירקין (לעיל סב: ד"ה ובדיננו וכן לעיל סד: ד"ה קא משמע לן ובעוד ראשונים) שריבית שהיא על הספק אינה אסורה מן התורה

אך באמת יש הרבה מן הראשונים שחולקים בזה בסוגיית משכנתא סז: וכן בשיטת רש"י גופה יש מפרשים באופ"א ואין כאן המקום להאריך בזה. אבל בעצם דברי הגמרא שמעותיהם של יתומים מותר להלוותם באופן זה ומשום שריבית זו אסורה רק מדרבנן פירש הרמב"ן וז"ל "וי"ל כיון דלא יהיב ליה אלא מינייהו בהו לאו ריבית דאורייתא" עכ"ל שאין זה כשאר ריבית שנותן הלוח חוץ מההלואה עצמה ובמקום אחר אבל כאן רק מרוחי ההלוואה עצמה נתחייב לתת בזה אין איסור מן התורה אלא מדרבנן ולכך מותר במעות של יתומים. ועוד כתב וז"ל "א"נ זווי פיקדון נינהו בעסק ואחריותיהו כשומר שכר שמתנה להיות כשואל הוא בשכר מחצה, ואי יהיב להו מעלמא ודאי ריבית דאורייתא הוא אלא מינייהו בהו דמי

בתנאי כזה שהנותן הוא **קרוב לשכר**, אם יהיו רווחים יטול בהם חלקו. ומאידך הוא **רחוק להפסד**, שכל האחריות הוטלה על מקבל הכסף.

איש זה **רשע**, משום שזה הלואה ולא שכירות. וכל חלק שנוטל ברוח מלבד הקרן זהו ריבית.

אך באופן כזה שהנותן **קרוב להפסד**, שגם הוא שותף באחריות אם העסק ייפסד, ומאידך גיסא מחמיר על עצמו להיות **רחוק לשכר** שיטול ברווחים פחות מכדי חלקו באחריות העיסוקא, ומחמיר יותר מתקנת חכמים [לעיל סח ב] פלגא בהפסד, אם האחריות מתחלקת פלגא פלגא הרי אז תרי תילתא באגר יטול המקבל שני שלישי בשכר והנותן שלישי בשביל התשלום עבור עבודתו של המקבל בחלקו של הנותן. ואדם זה מתרחק יותר מהשכר, הלא הוא **חסיד**, שמתחסד עם קונו ועושה לפנים משורת

הדין להזהר מאיסור ריבית.

קרוב לזה ולזה, להפסד ולשכר שנוהג כתקנת חכמים, ונוטל על עצמו שני שלישי באחריות העסק אם ייפסד, והרי קרוב הוא להפסד, וכן בשכר אינו נוטל שני שלישי כמו בהפסד, אלא פלגא. וזה מותר כתקנת חכמים.

או באופן שהוא **רחוק מזה ומזה**, שנוהג כתקנה האחרת של חכמים, שהזכרנו לעיל שאינו נוטל מחצה ברווחים אלא שלישי ובוהו הוא רחוק מהשכר שאינו נוטל מחצה.

ובהפסדים מקבל על עצמו אחריות על חצי מהעיסוקא אם תפסד. ומכיון שהפסד אינו שכיח והרווחים שכיחים לכך נחשב בזה רחוק מההפסד.

זו היא **מדת כל אדם** ומותר כתקנת חכמים בסוגיא לעיל סח ב, סט א.

ליטול את השכר והרי שם מעותיהם של יתומים היה ואמרינן הכא שמותר להלוותם בריבית דרבנן ומשמע ששם באמת זהו ריבית קצוצה אם לא מקבל עליו הנותן שום אחריות וכן כתב הרמב"ן אך סיים שאין ראייה שאפ"ל שמעיקרא סבר רב ענן שמעות של יתומים אסור להלוותם אפילו בריבית דרבנן ואה"נ רב נחמן יכל לתרץ לו שם שזהו רק ריבית מדרבנן ולכך מותר במעותיהם של יתומים רק קושטא קאמר ליה שאפילו בגדולים מותר משום שמקבל עליו את החוסכא דנחשא.

והרשב"א כתב גם כן כסיום דברי הרמב"ן והוסיף שבודאי ברור הוא שאם אינו מקבל עליו אחריות של החוסכא, אי"ז ריבית מן התורה אלא ריבית של דבריהם.

לפקדון שקבלו עליו צ"ב ומדרבנן היא וביתמי לא גזור" עכ"ל הרמב"ן הוסיף לבאר שבעצם באופן זה שנותן עסק לחבירו אפילו כשכל האחריות על המקבל מכל מקום אי"ז הלואה לגמרי להחשיב את הרווחים שנוטל לריבית קצוצה ומכיון שנוטל את הרווחים רק ממה שהעסק הרויח ולא ממקום אחר בצירוף שני סברות אלו מותרת הריבית מהתורה אבל באופן שמלוה ממון לגמרי לחבירו ונוטל ממנו ריבית רק ממה שכספו התרבה ע"י עסק וכדו' הרי זה אסור מהתורה, שמכיון שהלוה לו באופן מוחלט כסף לא משנה לנו מהיכן משלם את הריבית.

ובמעשה דההוא דודא דבני מר עוקבא שמבואר שם למסקנא שכל ההיתר מצד שמקבל עליו חוסכא דנחשא אבל בלא זה היה אסור

נינהו, החפץ המסוים אצלו, ואתי מריה של החפץ יחייב סימניו, ושקיל ליה לחפץ זה, ונמצאו היתומים מופסדים שלא יהיה מהיכן לגבות את ההפסדים.

אמר רב אשי תינח שאפשר לנהוג כדברי רבה אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא אבל מה נעשה אי לא משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא וכי אז ניכלו זוזי דיתמי

אלא אמר רב אשי עוד אפשרות להבטיח כספם של היתומים חזינן גברא דמשפו נכסיה אדם שנכסיו שקטים ובטוחים ואין איש מערער על בעלותו בקרקעותיו.

וכן אדם זה יהיה מהימן.

ועוד יהיה בו שהוא שמע דינא דאורייתא.

ועוד שלא מקבל שמתא דרבנן.

ויהבינן להו את מעותיהם של היתומים ניהליה כבי דינא בפני הדיינים שיש לב"ד כח להפקיר נכסי המקבל עבור היתומים אם העסק ייפסד. וב"ד יתנו עמו שהעסק יהיה קרוב ליתומים לשכר ורחוק מהם להפסד.

המשנה הבאה עוסקת באדם המקבל מחבירו מעות או כל דבר אחר להתעסק, ויחלקו הנותן והמקבל ברווחים שיבואו מן העסק.

אלא שבשונה מהמשנה לעיל (ס"ח ע"א) ששם קיבל על עצמו מקבל העסקה אחריות רק על חצי המעות⁽¹⁾, כאן קיבלן על עצמו אחריות בכל סכום העסקה.

אמר ליה רבה לרב יוסף: הני זוזי דיתמי, היכי עבדינן להו? שהרי יתומים אלו קטנים הם ואינם יודעים להתעסק במעותיהם שלא יכלו.

אמר ליה רב יוסף לרבה: מותבינן להו בי דינא, ויהבינן להו זוזא זוזא, לפי צורכם כל יום ויום.

אמר ליה רבה לרב יוסף: והא באופן זה קא כליא קרנא! קרן מעותיהם של היתומים יכלה כך.

אמר ליה רב יוסף: מר, היכי עביד כדי לשמור על כספם שלא יכלה?

אמר ליה רבה: בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא, מיני מתכות של כסף וזהב, ובודאי סחורה זו לא נמצאת אצלו בתורת פקדון, אלא שלו הם, משום שאין דרך להפקיד חתיכות זהב וכסף.

ונקטינן דהבא מיניה. ויהבינן להו את מעותיהם של היתומים, ניהלי, לאדם זה בעיסקא, שתהיה באופן של קרוב לשכר ליתומים ורחוק להפסד. שברוחים יטלו היתומים את חלקם ואם יופסד העסק האחריות רק על המקבל. ובשביל זה לוקחים ממנו זהב כערבון שמזה יגבו את ההפסדים לכשיהיו.

ודבר זה בעלמא אסור מדרבנן וביתומים לא גזרו וכדברי רב ששת לעיל.

אבל אם אין לו זהב או כסף אלא רק דבר מסוים, לא סומכים על זה כערבון שיגבו מזה אם יהיו הפסדים. משום דלמא פקדון

1. ברש"י הקשה כיון שכבר שמעו במשנה לעיל (ס"ח ע"א) שאסור לאדם לקבל מעות בעסקה,

משום ריבית על ההלוואה הנמצאת אצלו.

מתניתין:

אין מקבלין סחורה להתעסק, וכל האחריות ע-ב תהיה על מקבל העסקה, וממילא תהיה הסחורה נשמרת בערכה לבעלים, **כצאן ברזל**, שלעולם אינו פוחת, ותמיד נשמר לבעלים באותו שווי שהיה בזמן שקיבל את העסקה.

ומאחר שקיבל את המעות **מישראל**, מה

ונקראת עסקה זו "צאן ברזל", לומר שבאים לנותן רווחים ממנה כצאן, שיש מהם לבעליהם וולדות וגזרות⁽²⁾. ו"ברזל" נקראת מחמת שהיתה עומדת בשוויה לבעלים כברזל שהוא חזק, ולעולם אינו פוחת מערכו.

וכיון שקיבל על עצמו אחריות גמורה שאם ייאנס או יפסד ישלם לבעלים, יש לראות את העסק אצלו⁽³⁾ כהלוואה גמורה, ומה שנותן לבעלים חלק מן הרווחים הרי זה אסור

לבעליהן, הרי זה שומר שכר שמתנה להיות כשואל, והיה מקום להתיר שאין כאן הלוואה כלל.

2. כן כתב בתפארת ישראל שנקראו צאן מחמת שמביאים רווח כצאן המביאים גזרות וולדות, אולם ברש"י לעיל (ס"ט ע"ב ד"ה אין) כתב שרוב המקבלים היו נוהגים לקבל בהמה דקה, לכך נקראו צאן.

3. מרש"י בסוגיה נראה שמדובר שהצאן ברזל נישומו, והמקבל התחייב כסף כפי שווים לנותן, ועוד חלק מרווחיהם, שכתב (בד"ה אין מקבלין) ושם אותם עליו במעות, וכ"כ (בד"ה וגבי בכור) אתי נכרי תבע זוזי כמו ששמאן, ויש שדייקו כן אף מלשון הגמ' כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפס לבהמה, מוכח שעיקר החיוב של המקבל הוא מעות.

ויש מקום לדון לפי רש"י שדווקא באופן שהחוב הוא ממון יש לאסור מדין ריבית, אבל במקום שהחוב הוא הצאן או כל חפץ אחר, לא נאמר איסור ריבית שאין כאן כלל הלוואה, אלא חפץ של הנותן הנמצא אצל המקבל.

אלא שיש להעיר לפי רש"י שכיון שהחוב

דהיינו שחצי המעות באחריות הנותן, וחצים באחריות המקבל, וכן ברווחים חולקים ביניהם, וטעם האיסור כיון שנעשו חצי המעות הלוואה, ומה שעוסק בחצי האחר של חבירו חנם יש בזה משום ריבית על חצי ההלוואה שקיבל, ואסור. אם כן קל וחומר במשנתנו שכל המעות אצל המקבל בתורת הלוואה, שהרי קיבל אחריות על כל העסק, ובעל המעות עדיין מקבל חצי ברווחים, ודאי יש לאסור משום ריבית, ותירץ שהמשנה נקטה את הרישא אגב החידוש שיושמע בסיפא שמתר לקבל צאן ברזל מן העכו"ם.

ובתוס' הקשו על זה שאם כן מה הקשתה הגמרא ליפלוג וליתני בדידיה, שבמקום להגיד את הדין של נכרי, נאמר אופן המותר בישראל, כשקיבל ע"ע הנותן אחריות, הלא עיקר חידוש המשנה לפי רש"י הוא ההיתר שנאמר בעכו"ם.

וברמב"ן העיר שאף דין זה שמקבלין צאן ברזל מעכו"ם פשוט הוא, שהרי אפילו ריבית קצוצה מבואר במשנה שלווין ומלווין מעכו"ם.

ולמד הרמב"ן שיש חידוש במשנה זו יותר מעסקה דלעיל (ס"ח ע"א) ששם החצי של המתעסק הרי זה אצלו במלווה גמורה, ומתעסק במעות כרצונו, משא"כ כאן שהצאן חוזרות